

Artykuły nadsyłane do zamieszczenia w Dzienniku nie zwracają się.

Prenumerata na Prowincyi:
Rocznie Rs. 9 k. 20. — Półrocznie 4 k. 60. — Kwartalnie 2 k. 30.
Za przesyłkę w kopertach Kwartalnie Rs. 1.

skarbowe, ja i własne żołnierzy, jako o broni i ładownice, pozostałe po poległych, tudzież płaszczyki, mundury i worki z chlebem po ranionych — zamierzam wrzucić do rzeki, a z rzeczami innych żołnierzy poleć, w miarę potrzeby, tak samo postąpić i pójść na przebieg; lecz żeby przez to nie osłabić ducha żołnierzy, i tak już znękanym fizycznie, trzymaliśmy to postanowienie w tajemnicy dopókiśmy nie doszli do samego wozu, przed który należało nam przejść. I tu Opatrzność nam pomogła! Jak skoro zbliżyliśmy się do rzeki — urzeczyśniliśmy miejscowość i nieprzyjaciela, żołnierze zwrócili się do nas z wyrazami: "Pozwólcie nam rzucić zbędne rzeczy; my znowu na nie zasługujemy." Skutkiem tego rozkazem niezwłocznie wyszła broń po poległych, z wyjątkiem ładunków, oraz własne i skarbowe rzeczy, powracając do rzeki, z pozostawieniem na sobie broni i ładowni. Po przeprawie przez rzekę, sformowałem karę, pośrodku którego umieściłem rannych frontu przodowy powierzyłem praporszczykowi Ganieli; front od strony wsi — praporszczykowi Sadowiczewemu 2-mu; front tylny — praporszczykowi Andrijejewiczowi i Cherodiniowi, a praporszczykowi Czerkiewiczowi poleciłem mieć staranie o rannych. Gdyśmy weszli do tego prześcienia, przekonał się, że droga zarzucona została kłocami, a przy tykającej doni wążka przestrzeń napelniona wodą zarosłą. Ani błoto powyżej kolan, ani ogień, piekielny, ani uporczywy atak na szaszki i kindzality, ani przeważna liczba i świeżość nieprzyjaciela nie zdołały powstrzymać zgodnego natarcia naszego walecznego wojska; w niespełna kwadrans wyszliśmy na suchą drogę. Leżni widząc, że za dzień ogień nie powstrzymuje impetu żołnierzy, rzucili się przeciw rzy na szaszki; lecz silny atak nabagnety i ogień batalionowy, które trwały przez cały czas szturmowania wozu, wstrzymywały ich zapędy. Walka ta, pierś o pierś, z nieprzyjacielem dziesięćkroć silniejszym, skończyła się na naszą korzyść, nieprzyjacieli bowiem nie zdążyli nas wyprowadzić, a po wyjściu z tej strasznej zasadki, strzelał do nas z krzaków. W walce ten ranieni zostali praporszczycy: Ganieli (kula w prawe ramię na wylot) i Chrystowski w biodro. I tak, rozpoczynając bitwę o 8-ej z rana, z nieprzyjacielem silniejszym pod względem liczby i do-

ności pozycji, wyszliśmy z ognia około 4-ej po południu. W ciągu ośmiu godzin i na przestrzeni 30 wiorst, torując sobie drogę bagnietami i odpięrając stale świeże siły nieprzyjaciela, idąc po błocie, przez rzeczki i zarośla bagniste, bez wypoczynku i jada, pod silnym ogniem krzyżowym, straciłmy: w zabitych — oprócz generała, 54 żołnierzy i jednego milicjanta; w rannych: dwóch ober-oficerów, oraz 55 żołnierzy i podoficerów; w kontuzjonowanych: jednego ober-officera i 37 żołnierzy. Strata nieprzyjaciela, jeżeli nie przewyższa naszej, co najmniej wyrówna jej. Wystrzelano 8,000 ładunków, dwa konie pociągowe poranione zostały do tego stopnia, że nie są już do niczego przydatne. Donosząc o tem panu, poczytuję za święty obowiązek nadmienić, że nie znajduję wyrazów dla wykazania zasług towarzyszy moich, oficerów i żołnierzy, każdy z nich bowiem, przeniknięty poczuciem obowiązku, dawał dowody tych rzadkich przymiotów męża, waleczności i przytomności umysłu, jakimi odznacza się żołnierz kaukaski.

Po przeczytaniu tego raportu, NAJJAŚNIEJSZY Cesarz raczył napisać na nim następującą резолюcję: „Jest to rzeczywisty czyn bohaterstwa. Wszystkich ocalałych żołnierzy wynagrodzić krzyżami św. Jerzego i dać im po 2 rs. Co do oficerów, będą oczekiwali na przedstawienia. Serafimowiczowi dać wprost ode Mnie order św. Jerzego klasy 4-ej.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Ogólne sprawozdanie.

Dzisiejszą pocztą nadeszły dzienniki nie przynioszą żadnej wiadomości, ani o obchodzie urodzin Cesarzskich w Paryżu, ani o posiedzeniu sejmu monarchów niemieckich w Frankfurcie. Podają one jedynie dokładniejsze wiadomości o wyborze arcyksięcia Maksymiljana na tron meksykański.

Według tych wiadomości, zgromadzenie znakomitszych obywateli, czyli zgromadzenie ustawodawcze, wybrane przez wyższą juntę w dniu 2-m Lipca, w liczbie 250 osób, zebrało się na posiedzenie 8-go t. m. i zaraz zajęło się ustanowieniem formy rządu. Według *Monitora* jednomyślnie 226 członków obecnych (a według *Patrie*, 241 głosami na 250), na posiedzeniu w d. 10 lipca zgromadzenie to uchwalilo następujące wnioski swej komisji:

1) Narod meksykański przyjmuje za kształt rządu, monarchję umiarkowaną (konstytucyjną), dziedziczną, z monarchą katolickim; 2) Monarcha ten przybierze tytuł cesarza meksykańskiego; 3) Korona meksykańska zostaje ofiarowaną J. C. W. arcyksięciu austriackiemu Ferdynandowi Maksymilianowi i jego potomkom; 4) W razie, gdyby z nieprzewidzianych powodów, arcyksiążę Maksymilian nie objął w posiadanie ofiarowanego mu tronu, naród meksykański spuszcza się na łaskawość N. Cesarza Francuzów Napoleona III, aby wskazać innego księcia katolickiego, któremu będzie ofiarowana korona.

Następnego dnia zgromadzenie zebrało się na posiedzenie dla podpisania przez wszystkich członków, tego oświadczenia; 101 wystrząsło z dzieła na placu przed pałacem, oznajmiło miastu koniec Rzeczypospolitej. Następnie zgromadzenie uchwalilo nadanie władzy wykonawczej, mającej zarządzać krajem w imieniu nowego Cesarza aż do jego przybycia, tytułu Rejencji Cesarstwa Meksykańskiego, która to rejencja składa się z trzech wybranych przez wyższą juntę członków: generała Almonte, arcybiskupa Meksyku M-gra Labastida i generała Salas. Dalej zgromadzenie uchwalilo podziękowanie Cesarzowi i Cesarzowej francuzów, postanowienie umieścić ich popiersia w sali kongresowej, a w końcu uchwalilo podziękowanie generałowi Forey, armii francuskiej i innym osobom, które odznaczyły się przez usługi oddane sprawie interwencji. Order narodowy Najświętszej Panny de Guadalupe został przywrócony przez dekret władzy wykonawczej z 30-go Czerwca i ma być udzielony generałom i dowódcom oddziałów wprawie francuskiej. Dnia 13-go miało być odpisywane uroczyste *Te Deum* w katedrze, w obec władz wojkowych francuskiej.

Ogłoszenie cesarstwa zostało przyjęte przez całą ludność Meksyku z trudnym do opisanego zapalem. Wnosząc z ciagle nadchodzących do stolicy ważnych i licznych przystąpien zdaje się, iż cały kraj z zapalem przyłączy się do świętych manifestacji stolicy.

Roboty przy kolei żelaznej z Vera-Cruz nowy zyskały popęd, i przed upływem sierpnia zapewne będą ukończone do Soledad, to jest na przestrzeni 27 kilometrów. Wszelako według wiadomości z innych źródeł, komunikacje pomiędzy Vera-Cruz a stolicą są niepewne i wszelkim transportom musi towarzyszyć dosyć znaczny konwój wojskowy.

We Włoszech odwołano sir Jamesa Hudsona, ciagle jest przedmiotem zajęcia. Według jednych korespondencji w Turynie, powodem tego odwołania było częste zapadanie na zdrowie tego angielskiego dyplomaty, który od śmierci hrabiego Cavoura stał się mniej czynnym i zostawał zbyt często pod wpływem Wiktora Emanuela. Niektóre w ostatnich czasach nadeszła przez niego do Londynu rady, nie podobaly się lordowi Russellowi, który postanowił go zastąpić jakim *alter ego*, członkiem swej rodziny, jak w Brazylji i innych miejscach, i wyznaczył mu na następcę lorda Eliota, syna przed kilku laty zmarłego dyplomaty hr. Minto. Według innych korespondencji, sir Hudson został odwołany za to, że okazywał się zbyt przychylnym dla Włoch, a za to przy sprawie greckiej nie okazał się dosyć przyjaznym dla Turcji; inni znów utrzymują, że to jest intriga lorda Russella, który nie mógł cierpieć sir Hudsona. Ten ostatni niechętnie opuścił Włochy, bo teraz kupił sobie majątek nad Lago Maggiore; sadzą nawet, że sir Hudson porzucił służbę rządową a pozostanie we Włoszech, do których w ciągu czterastoletniego swego pobytu silnie się przywiązał.

(Mon., Patr., K. Z.).

Anglia.

Londyn, 13 Sierpnia. Sir James Hudson, poseł angielski w Turynie, został z tej posła-

dy odwołany. Na ładzie staliśmy nie wiedząc o powodach do tego kroku, a wyjaśnienie w tym względzie wygłaszało jest z Londynu. Lecz artykuł wstępny w dzisiejszym *Times* dowodzi, że i w Anglii tak samo prawie nie o tem nie wiedzą, jak i gdzie indziej. *Times* powstaje mocno na to, że maż tak zasłużony jak Hudson, został odwołany, ażeby zrobić miejsce Elliotowi. W Anglii jak skoro zaczęła mówić o szczególnych względach i nepotyzmie, wnet dają się słyszeć nazwy Greya i Elliota; albowiem dwie te arystokratyczne, a nadzwyczajne liczne rodziny, znane są z tego, że w daleko większej ilości zajmują posady publiczne, aniżeli ich do tego zdolności upoważniają. Sir James Hudson położył wielkie zasługi dla nowego królestwa włoskiego, do ufundowania którego rzec można przyniósł się. *Times* nie mia się może zupełnie z prawdą twierdząc, że z wyjątkiem króla Wiktora Emanuela i jego ministra Cavoura, nikt nie położył dla królestwa włoskiego tak wielkich zasług jak sir James Hudson. „Słowo” (powiada *Times*), jest coś tak samowolnego, niewyjaśnionego zasadami ani zdrowej polityki, ani rozsądku, ani też wspaniałości, w propozycji usunięcia podobnego męża z takiego stanowiska, że przypuszczać musimy, iż krok ten spowodowany został nie interesem służby publicznej, a innemi względami. Czynimy tu uwagę nie dla tego, ażeby robić p. Elliot zarzuty. Pełnił on z wielką godnością obowiązki posła w Neapolu, aż do chwili przyłączenia królestwa Obojga Sycylii do państwa włoskiego, i wtedy to przeniesiono go na także stanowisko do Aten... Pomimo twierdzeń *Times*a, zdaje się, że odwołanie sir Jamesa Hudsona z Turynu ma większe znaczenie, niż choćby przyszłe zmiany w rodzinie Elliotów. Zdawałoby się nawet, iż wyprowadzić można ząd wnioski o zmniejszeniu się sympatii rządu angielskiego dla królestwa włoskiego. Głównie zły stan finansów nowego królestwa jest błędem niedoświadczania w oczach tak wybornego rachmistrza, jakim jest John Bull.

W drugim swym artykule wstępnym *Times* powiada: „Anglia trzyma wyspy Jonskie nie na prawie bezwarunkowego posiadania, lecz jedynie dla rządzenia niemi na podstawie pewnych, bliżej oznaczonych zasad. Ośm państw, od których Anglia otrzymała te wyspy, przystała na to, ażeby takowych rzekła się państwa te, uwzględniając prawa i prerogatywy ludu, uczynili przyzwolenie ze swej strony zawisłem od zgodzenia się na to ludności samychże wysp Jonskich. Według ostatnich wiadomości z Korfu, parlament jonski został rozwiązany, a inny będzie w ciągu dwóch tygodni zwołany. Być może, że mieszkańcy wysp przyjdą wkrótce do przekonania, że Anglia nie tak źle niemi rządziła, a przynajmniej że nie wyzyskiwała ich na własną korzyść, że nie usłuchiwała ciągłych prowokacji co do pozabawienia ich instytucji, które były liberalniejsze od tych, z jakich kiedykolwiek przodkowie jonezyków korzystali, oraz że za czasów rządów angielskich, własność została zabezpieczona, podatki były umiarkowane, a wydatki prawie rozumnne. Pewni jesteśmy, że roznasta się z nami z większym smutkiem niż my z nimi. Nie dla tego to mówimy, iżbyśmy żywili nienawiść dla ludu jonskiego, lecz z tego powodu, że nieprzejmnie jest mieć za współpracowników mechtynych towarzyszy”.

Pisma amerykańskie donoszą, że wkrótce zaprowadzona zostanie regularna komunikacja, zapomożąc parostatków, pomiędzy Nowym-Jorkiem a portem La Guayra w Wenezueli. Przedsiębiorcy liczą na wielką ilość pasażerów z wysp zachodnio-indyjskich do Nowego-Jorku i dla tego uregulują ceny za przejazd w ten sposób, ażeby osoby udające się z Indji Zachodniej do Europy, mogli odbyć te podróże taniej jadąc na Nowy-Jork, aniżeli z St. Thomas do Southamptonu. Podróż z Nowego-Jorku do St. Thomas kosztować będzie 40 dolarów, a do La Guayra 50 dolarów.

Austria.

Pest, 13 Sierpnia. Jeden z ostatnich listów *Pressy* wiedeńskiej mówił obszernie o magjaryzowaniu Niemców, co dało powod do bardzo żywych rozpraw w sferach pospółstwie, tak dziennikarskich jak i prywatnych. Głównie *Pesti Hirnök* zwraca uwagę na wypowiedziane w tym liście zdanie o niezbędności równouprawnienia narodowości, w czem upatruje targnięcie się na autonomię Węgier. Pomeniona gazeta zbija wiadomości co do magjaryzowania Niemców w następujących pięciu uwagach: *Napierw*: „Język węgierski wprowadzony został nie w 1848, lecz jeszcze w 1836 i 1844 jako język dyplomatyczny i administracyjny”. *Ponadto*: „Zwrocona jest jak najbaczniejsza uwaga na to, ażeby w sferze tak administracji jak i sądownictwa, każdy obywatel mógł być wysłuchany i objaśniony w jego macierzystym języku”. *Potrzebie i poczwarte*: „Szkoły w Węgrzech utrzymywane są bądź z legatów, bądź przez gminy; nauki przeto w szkołach gminnych wykładane są w języku miejscowym, na uniwersytecie zaś, oraz w gimnazjach i szkołach realnych w języku węgierskim, przyczem zwrócić należy uwagę na te okoliczności, że 90 na sto mieszkańców królestwa węgierskiego są rodowitymi węgierami. *To págte* narzeczcie: „Do jakiego stopnia uwzględnione są w Węgrzech narodowości, dowodem służy ta okoliczność, że język niemiecki wykładany jest regularnie, jako osobny przedmiot, tak na uniwersytecie jak i w średnich zakładach naukowych”.

Wenecja, 12 Sierpnia. Ze źródła wiarogodnego donoszą, że rząd angielski stara się obecnie o obzłabienie rządów austriackiego i włoskiego, o tyle przynajmniej, ażeby usunąć z obopólne obawy napasli, a w ten sposób ułatwić między obu państwami stosunki handlowe i międzynarodowe. Jest to pomysł lorda Palmerstona, który od niejakiego czasu jest lepiej niż poprzednio dla Austrii usposobiony. Do urzęczywistnienia tego pomysłu, lord Palmerston znajduje poparcie ze strony dwóch znakomitszych mężów stanu, hrabiego d'Azelegio, posła włoskiego w Londynie, i sir Jamesa Hudsona, dotychczasowego posła angielskiego w Turynie. Ten ostatni odgrywał dotąd najważniejszą w tym względzie rolę,

jako *persona gratissima* w Turynie. Plan Palmerstona da się zszkocić w następujących wyrazach: Włochy rzekają się wszelkich zamiarów atakowania Wenecji, za co Austria da im gwarancję co do bezwarunkowego szanowania *status quo*. Zawarcie pomiędzy Austrią i Włochami traktatu handlu i żeglugi, ułatwienia co do wzajemnych obustronnych stosunków handlowych i międzynarodowych, oraz obustronna redukcja armij nadgranicznych, takie są warunki zdolne zbliżyć oba państwa, poprzeć wzajemnie ich interesy i usunąć na długi czas obawę wojny.

Jest nadzieja, że w Turynie, gdzie coraz bardziej czuć się daje ciężar zależności od Francji, projekt powyższy wzięty zostanie pod należytą rozprawę.

Chiny.

Pekin, 1 Czerwiec. Kiedy w prowincjach południowych cesarstwa chińskiego, Tajpingowie z rozmaitym skutkiem prowadzą ciągłą walkę z wojskami cesarskimi, w okrogach północnych zaczynają się rozszerzać ruchy powstańcze, nabawiające rząd wielkiego kłopotu; wiadomości o tem, co się dzieje w tych częściach Chin, są dosyć rzadkie, i dla tego szczegóły niektóre o znajdujących się tam powstańcach są dosyć zajmujące.

Powstanie północni dzielą się na dwa odrębne działy, nie mające ani z sobą ani z Tajpingami najmniejszego związku. Są to Pao-Liu-Kiao, (sektą liji wodnej) niszczący prowincję Szang-Tong i Tszeli i Hoi-Teo czyli mahometanie, codziennie wzmagający się w Kan-su, Szan-Si i Sze-si. Sekta liji wodnej istnieje w Chinach od wieków. Jednakże nigdy nie była dosyć silna, aby mogła budzić obawy. W 1860 r. opanoła ona miano Kuen-Szien, na zachodniej granicy prowincji Szang-Tong i zrobiła z niego swój arsenał. Ztąd powstańcy robili częste wycieczki do prowincji Tszeli, rabując i niszcząc wszystko co napotkali. Rząd chiński zajęty natenczas wojną z francuzami i anginikami, nie zwrócił na to powstanie uwagi, wprowadzając — będąc zresztą w błęd przez raporty mandarina z Kuen-Szien, zaprzedał powstanie.

Z tego wzrosło ich zuchwałość, i liczba ich się wzmogła; wszyscy rozbójnicy z okolicy, ściągając nadzieję łupów, przyłączyli się do nich i powstańcy podstąpili pod mury Hotien-Fu o 50 mil od Pekinu, nie spotkawszy nigdzie oporu. Natenczas poznano dopiero groźne niebezpieczeństwo. Wysłałno przeciw nim generała Sze-Pao na czele wojsk regularnych, przed którymi cofnęli się; lecz słabo seignii, wkrótce powrócili i na ten raz w bardzo znacznej liczbie. Wojska ich składające się głównie z jazdy, zajęły prowincję Tszeli, niszcząc wśie a nie zaczepiając wcale miast, gdzie mogli spodziewać się oporu.

W początku bieżącego roku, gubernator prowincji, mający sobie poleconem, przylataniem powstania na czele zupełnie niewyćwiczonego wojska, został pobity, a jego następca nadintendent trzech północnych portów, powołał na pomoc oddział krajowców, uformowany w Tabon przez angielskiego kapitana Corney. Ponieważ, o ile się zdawało Tien-Tsin był zagrożony, konsul angielski na czele kilku ludzi wyszedł na spotkanie powstańców, lecz ciężką otrzymał rannę, zmuszony był powrócić do miasta. Jednakże wiadomość o tej pozornej interwencji europejskiej, dostarczona była do skłonięcia Pae-Liu-Kiaow do odwrotu. Kapitan Corney usiłował przeciąć im drogę do prowincji Szang-Tong; lecz nie mając stosownego poparcia ze strony mandarynów, nie posiadając jazdy, wrócił do Tien-Tsin nie osiągnawszy zamierzonego rezultatu.

To powstanie nie ma wcale charakteru politycznego; jedynym jego celem jest rabunek; zła administracja kraju, a w skutku tego powszechne niezadowolenie i nędza, są głównymi jego powodami. Dział cała południowa część prowincji pekińskiej, smutny przedstawia obraz zniszczenia, wiele miast leży w gruzach, pola są zniszczone, drogi pokryte są trupami, a rząd chwilowo nie jest w stanie poprawienia takiego stanu rzeczy.

Powstanie mahometanskie równie jest ważne, tak pod względem rezultatów jak i jego celu. W 1859 r. mahometanie z Sze-Si, uściskani przez władze chińskie, zaprzagnęli podobnej niepodległości, jaką posiadają ich współwyznawcy w Kan-Su, tworzący w tej sąsiedniej z Mongolją prowincję, kilka prawie niezależnych rzeczypospolitych, i napadli na miasto Suen-Hoa, które wzięli i zburzyli. Zamiast wysłać przeciw powstańcom regularnych wojsk, które do tego czasu latwo by były pokonały powstańców, gubernator prowincji wszczął z nimi układy; lecz jego wysłancy zostali zamordowani, a powiększając swe wojska zabieraniem do nich wszystkich napotkanych zdolnych do broni ludzi, stawczy się panami znacznego miasta Si-Niung-Kuen, mahometanie pobili kilkakrotnie wysłane następnie przeciw nim siły.

Dwom komisarzom cesarskim polecono przytłumić powstanie, lecz dowodzone przez nich wojska, cierpiąc niedostatek żywności i amunicji, nie chcą iść do bitwy; dla tego powstańcy ci szybko posuwają się i zamierzają podobno połączyć się z swemi współwyznawcami w Kan-Su. W Szan-Si powstańcy rozszerzyli się do sąsiedniej prowincji Sze-Si i Honan; przy pomocy miejscowych rozbójników, przecięto wszelkie komunikacje; dotąd żaden stanowczy przeciw nim atak nie miał miejsca.

Jednem słowem, rząd chiński znajduje się w trudnym położeniu, z powodu obecności powstańców w znacznej sile tak blisko stolicy; byłoby pożądanem aby rychło położył koniec stanowi rzeczy, będącemu powodem obaw i strat w świecie handlowym.

Francja.

Paryż, 12 Sierpnia. Jeżeli, jak już jest wiadomo z pewnością, nie będzie przeglądu wojsk d. 15-go, to wszakże odbędzie się w Tuilleries godzinie 1-ej z południa, przyjęcie wyższych urzędników i ciał politycznych; ciał dyplomatyczne dotąd nie otrzymało zawiadomienia, aby się zebrało. Chociaż zwykłe

reprezentanci mocarstw zagranicznych przyjeżdżają się do świata urzędowego francuskiego, kiedy temu dozwolone jest złożyć hold Cesarzowi, wszelako w d. 15, ponieważ to jest obchód czysto familijny, bardzo być może, iż ciała dyplomatyczne nie będzie zaproszone do wzięcia udziału. Prawdopodobnie wszystko się skończy na obiedzie wydanym przez p. Drouna de Lhuys dla ciała dyplomatycznego. *Patrie* donosi, że d. 14-go wieczorem będzie przyjęcie w Saint-Cloud, ale zaproszenia bardzo małej liczby osób rozslano, a mianowicie tylko niektórym naczelnikom poselstw.

Francja, zapewnia, że arcyksiążę Maksymilian przyjmie koronę meksykańską. Rada familijna zwołana do Wiednia dla rozstrzygnięcia tej sprawy, zajmie się tylko kwestiami formy i prywatnego interesu. Kwestje polityczne będące z nią w związku, mają być zbadane na specjalnej radzie, pod przewodnictwem Cesarza, po jego powrocie z Frankfurtu. Król Belgów, teść arcyksięcia, według tegoż dziennika, jest bardzo przychylny przyjęciu korony; ztąd wnoszą, że znaczny a słusznie posiadany przez Króla Leopolda wpływ na dworze angielskim, skutecznie będzie działał w tym przedmiocie na postanowienia gabinetu londyńskiego. Tenże dziennik powiada, że w razie gdyby arcyksiążę przyjął koronę meksykańską, następujące będą ustanowione warunki: Należność Francji, którą stanowi wynagrodzenie za koszty wojenne i pretensje osób prywatnych będą obciążone na kapitał wypłacalny w ciągu 10 lat. Wojska francuskie pozostające w Meksyku będą utrzymywane kosztem francuskiego rządu, i będą mogły być stopniowo zmniejszane na żądanie nowego rządu. Rząd ten na stałych oparty podstawach, znajdzie bezwzględnie znaczne źródła dochodu w podatkach stałych i niestałych, które równie jak i komory, będą urządzone według systemu francuskiego, — w eksploatacji nie sprzedanych kopaliń, w koncesji gruntów i kolei żelaznych, w rozsprzedaniu licznich i zasobnych dóbr rządowych. Całą należność Francji obciążają na 300 milionów fr. Uchwała zgromadzenia znakomitszych obywateli, ma być zatwierdzona nie za pomocą głosowania powszechnego, lecz przez 6,000 municypalności, które stanowią ciała ukonstytuowane i odznaczają się wielką niezależnością.

Dekret ustanawiający medal za kampanję meksykańską, ma być ogłoszony 15-go b. m.

Włochy.

Turyń, 11 Sierpnia. *Stampa* podaje następujące szczegóły o wydaniu rozbójników, aresztowanych przez władze francuskie w Rzymie. Inicjatywę w tem wydaniu wziął generał Montebello, który uczynił w tym względzie propozycję generałowi Villarey, w liście donoszącym, że rozbójnicy Tabellino Vicenzo, Fracasso Antonio, Alessandro Antonio, Galozi Vincenzo, Chiappini Gabriele, Giusti Pasquale, którzy w nocy z 7-go na 8-my czerwca, napadli na dom proboszcza w Santo-Anatole (Citta-Ducale), znajdowali się w Tivoli i że uzyskawszy to iż oddani zostali pod jego rozporządzenie, proponuje ich wydać władzom włoskim, jeżeli oddani będą pod wyrok trybunałów zwyczajnych. Generał Villarey w odpowiedzi swej przyjął te propozycje, zwróciwszy uwagę generała Montebello, że według praw królestwa, wyrok co do tych złoczyńców, mogły wydać tylko trybunały wojskowe. W skutek tej odpowiedzi, dnia 31-go lipca, o godzinie 6-ej wieczorem, generał francuski polecił wydać rozbójników w ręce włoskiego dowódcy oddziału z Oricola, który znowu odstawił ich do prokuratora w Avezzano. Tylko jeden z nich Giusti Pasquale, będąc chory, nie mógł być wydany.

Według tegoż dziennika, minister robót publicznych wydał następujące rozporządzenia, co się tyczy urzędników mianowanych przez stowarzyszenie Salamancę, na linii kolei żelaznej Kapuańskiej, pomiędzy Ceprano a Neapolem: 1) aby nie uznawać nowomianowanych urzędników; 2) ażeby przeszkodzić ukazaniu się ich na tej linii kolei i nie pozwolić przebyć granicy królestwa włoskiego świeżo mianowanym francuzom i hiszpanom, którzy należeli do spisków przeciw spokojności państwa; 3) aby wyprowadzone zostało śledztwo co do prawdziwych przyczyn wydalenia dawniejszych urzędników; 4) aby wstrząsnąć wypłatę poręczenia, dopóki nie będą instalowani urzędnicy, uznani za stosownych przez rząd włoski.

WIADOMOŚCI TELEGRAFICZNE.

Londyn 13 Sierpnia. Kroki nieprzyjacielskie między stanami Guatemalą i Nicaragua zjednują, a stanem Salvador z drugiej strony, wkrótce zostaną zawieszone w skutku zwycięstwa odniesionego przez pierwsze z nich — Państwa Chili i Boliwii przysposobiają się do wojny o posiadanie skał Mexillones i pustyni Atacama.

Londyn 14 Sierpnia. *Mornig-Post* przywiezuje wielką wagę do wyprawy meksykańskiej, z powodu iż wyprawa ta działa wbrew zasadom Monroe, nie pozwalającej interwencji europejskiej w jakiegokolwiek części Ameryki. Wyprawa meksykańska jest od czasów przyjęcia tej zasady, pierwszym faktem interwencji europejskiej w Ameryce. Przed trzema laty Stany Zjednoczone nie dozwolili interwencji, a Francja nie byłaby jej przedsięwzięła. Zdaje się prawdopodobnie, iż zajęcie Meksyku spowoduje przymierze między Francją i Stanami skonfederowanymi, i że będzie wywierać znaczny wpływ na ustawy amerykańskie, a przynajmniej w Stanach południowych.

Londyn, 15 Sierpnia. Statek *Africa* przywiózł wiadomości z Nowego Jorku sięgające do 6-go b. m. Według pogłoski, siły generała Lee, z wyjątkiem oddziału generała Hill, stoją na południe od Rapidanu. Słychać że jen. Meade przeprowadził się przez Rappahannock. Skonfederowani zajęli w górze pod Fredericksburgiem i zwrócić tam znaczne zapasy. W Charleston trwało ciągle bombardowanie z obu stron. Wycieczka skonfederowanych z twierdzy Wagner została odparta. Mówiono, że generał Taylor pobili generała

Banksa w Luizianie. Proklamacja prezydenta Lincoln'a zawiadamia, że za każdego wziętego do niewoli przez skonfederowanych żołnierza murzyna, którego by zabili lub napowróć uczynili niewolnikiem, będzie używał odwetu. — Z Vera-Cruz pod 16-m z. m. donoszą, że Comonfort i Doblado, oświadczyli się za porozumieniem się z francuzami. Prezydent Juarez zwrócił się z prośbą o poparcie do Waszyngtonu. — Z Kanagawy donoszą pod 24 czerwca, że rząd japoński zapłacił 400,000 dolarów wynagrodzenia za zamordowanie Richardsona, lecz odmówił wydania mordery.

Stuttgart, 15 Sierpnia. Cesarz austriacki w przeddzień odpowiedział na przemowę burmistrza mniej więcej w słowach: że idąc za popędem nadziei ludu niemieckiego, przedsięwziął dzieło, które prawdopodobnie pomysłnym zostanie uwiecznionym skutkiem; podwołnie szczęśliwym się czuje, znajdując poparcie w radach Króla i sympatiach szwabskiej narodowości.

Frankfurt nad Menem, 15 Sierpnia. Na dworcu kolei znajdowali się dla przyjęcia Cesarza, który przybył wraz z hrabią Rechbergiem, oprócz władz miejskich, gubernator Moguncji, arcyksiążę Wilhelm, członkowie sejmu związkowego, komisja wojskowa, naczelnie władze wojsk związkowych i obecni oficerowie. Straż honorową stanowiło frankfurckie wojsko linjowe. Cesarz jechał w otwartej karrecie w towarzystwie arcyksięcia Wilhelma, ale nie przez główne, ozdobione flagami ulice, tylko najbliższą drogą do pałacu związkowego. W dwadzieścia minut po przyjeździe Cesarza, przybył Król Bawarski z orszakem, i zgromadzony jeszcze tłum mile go powitał. Wiele księżąt Baweński i Wejmarski i książę Koburski, odbyli po południu naradę.

Frankfurt nad Menem, 16 Sierpnia. Z wyjątkiem monarchów Pruskiego, Duńskiego, Anhalt-Bernburgskiego, Lippe-Deimoldzkiego i Hesko-Homburgskiego, znajdujący się tu wszyscy inni monarchowie. Wczoraj wieczorem monarchowie odwiedzili Cesarza Austriackiego w pałacu związkowym. Książęta Sasko-Meiningenski, Nassauksi i Brunswicki mieli także konferencję. Dziś nie było konferencji książąt, a takowa odbędzie się zapewne jutro. Dziś o 4-ej po południu, Cesarz daje w pałacu związkowym obiad; bankiet senatu w gmachu pod Królem Rzymskim mieć będzie miejsce jutro. Dziś o 8-ej z rana Cesarz wysłuchał w katedrze Mszy św., przyczem powitał został przez biskupa limburgskiego. Następnie Cesarz oddał monarchom niemieckim wizyty.

Salzburg, 16 Sierpnia. Król Pruski przybył tu wczoraj, o 4 1/2 po południu, w pożądanym zdrowiu, a dziś o 11-ej przed południem wyjechał do Monachium.

WIADOMOŚCI ROZMAITE.

— Wczorajszy dzień był na pół pogodny i gorący, niebo prawie pogodne, wieczorem zachmurzyło się. Powietrze spokojne i wilgotne; — średnia temperatura dnia jest 16 1/2, — największe ciepło po południu 23, — najmniejsze w nocy 10 1/2 stopni Réaumur'a. Barometr opadł, — średnia jego wysokość jest 746,68 milimetrów. Wiatr panował słaby zachodni, wieczorem zmienił się na wschodni. Na słońcu 3 gromady plam i dwie oddzielne plamy. Elektryczność 9 stopni.

— W dniu wczorajszym Andrzej Mioduszewski, zostający w służbie za parobka u fabrykanta mydła i świec pod Nr. 763, jadąc z Grochowa wozem parokonnym naładowanym mydłem, na drodze przed rogatką Moksiewską spadł z takowego i skutkiem przejęcia przez niego tegoż wozu na miejscu życia pozabawiony został.

— W tymże dniu Tomasz Juszkievicz, lat 35 wieku liczący, wyrobnik, pracując w fabryce wyrobów mechaniczno-stolarskich, pod Nr. 2375e, skutkiem pochwycenia go przez kolo tartaku parowego, tak mocno zgniecionym został, iż po udzieleniu mu natychmiast pomocy lekarskiej i odwiezieniu na kurację do szpitala Sgo Duchy, tamże we dwie godziny życie zakończył.

— Marianna Jędrzejewska, lat 56 licząca, wdowa, w mieście Chelmie, pow. Krasnostawskim, wchodząca dnia 6 Lipca r. b. na strych po drabinie, spadła z niej na ziemię, mocno się potłukła i skutkiem tego na miejscu życia zakończyła.

— W tymże dniu, we wsi Mokotów, ekonomji Warszawa, część II, pow. Warszawskim, przez powstały z niewyśledzonej przyczyny pożar, uległa zupełnie zniszczeniu karczma murowana, zwana Srebrną Salą, ubezpieczona na rs. 1,680, przyczem zgorzały ruchomości, wartujące 226 rs.

— Józef Kluczyński, lat 66 liczący, pasąc bydło d. 7 Lipca r. b. we wsi Gocław, gm. Grochów, pow. Warszawskim, tak niebezpiecznie został pokaleczony przez stadańka, że w parę godzin życie zakończył.

— Roboty na Dynaburgsko-Witebskiej drodze żelaznej. W *Riga Zeitung* piszą pod datą 30 Lipca, że inżynierowie zamierzają ukończyć swe roboty z upływem roku bieżącego na przestrzeni 18-tu wiorst, resztę zaś prowadzić będą dalej w roku przyszłym, z jak największym pośpiechem.

— W *Dorp: Zeitung* wyczytujemy wiadomość z pewnych źródeł zacierpniętą, że do Rewla przybyło kilku inżynierów angielskich, dla zdjęcia planów, celem przeprowadzenia drogi żelaznej od tego miasta do Narwy. — Słychać, że zarazem mają oni na widoku projekt drogi żelaznej z Rewla do Dorpatu i Pskowa, budować się mającej kapitałem angielskim, od którego rząd, jak zwykle, poręczy 5 procent.

— Dnia 13-go b. m., jak wczoraj wspomnieliśmy, umarł w Paryżu p. Eugeniusz Delacroix, przewodca francuskiej romantycznej szkoły malarzy, urodzony w Charenton-Saint-Maurice, koło Paryża w 1798 r. Ojciec jego Karol Delacroix, członek konwencji, był dwa lata ministrem spraw zagranicznych za czasów Dyrektorjatu, a umarł prefe-

ktem w Bordeaux. Trzy razy cudownie u-
niknąwszy śmierci, Eugénien Delacroix, po-
mimo silnego pociąg do malarstwa, z ko-
rzyścią ukńczył nauki w kolegium Ludwi-
ka Wielkiego, a następnie wszedł do pracow-
ni klasycznego malarza Piotra Guérina, któ-
rego uczniami byli Gérault i Ary-Scheffer.
Nateczas w literaturze odbywał się praw-
dziwy przewrót, sztuki poszły za tym po-
pędem i kilku uczniów Guérina, porzucając
tradycje akademickie, jawnie oświadczyły się
za romantyków. *Rozbicie statku Medusa* Gé-
raulca, stało się manifestem nowej szkoły.
W 1822 r. Delacroix przedstawił swój obraz
na wystawie, wyobrażający *Dante'go i Vir-
giliusza*, który sprawił niezmiernie wraże-
nie. Rzeź w 1824 r. wystawiona, była praw-
dziwym wypowiedzeniem wojny klasycy-
zmowi, który postanowił zamknąć artystę
na wystawie; lecz z pomiędzy mnóstwa
obrazów, przez niego przedstawianych, prze-
szedłby przyjąć choć kilka. Zbytecznym
byłoby wyliczenie wszystkich prac tego ar-
tysty, wspomniemy tylko najważniejsze, jako to:
Śmierć Marino Faliero, *Grecja na gruzach*
Misologos, *Chrystus w ogrodzie oliwnym*, *Faust*
i Melistofeles, *Justynian*, *Śmierć Sardanapala*,
Kardynał Richelieu, *Walka Gaiura i Paszy*, *Ty-
grys*, *Boissy d'Anglas*, *Bitwa pod Nancy*, *Kobie-
ty algierskie*, *Św. Sebastian*, *Bitwa pod Taille-
bourg*, *Medea*, *Żydowski wesele w Maroku*, *Bar-
ka Don Juana*, *Sprawiedliwość Trajana*, *Wejście*
Krzyżaków do Konstantynopola, *Porwanie Rebe-
ki*, *Wstąpienie Chrystusa na górę Kalwaryj*, *Pol-
owanie na bryły wielkie innych*. Oprócz tego
malował sale tronowe i biblioteki w izbie
deputowanych, sale i kopule w izbie parów,
sufit w galerji Apollona w Luwrze, salę w Ra-
tuszu i kaplicę SS. Aniołów w kościele św.
Sulpicjusza i t. d.

Z tego się okazuje że p. Delacroix nie poświę-
cał się wyłącznie jednemu rodzajowi malar-
stwa. Mytologia, historia święta, historia na-
turalna dostarczały mu przedmiotów; robił
portrety i alegorie, owoce i zwierzęta, mary-
narki i kwiaty. Miał upodobanie w scenach
wschodnich, lecz z łatwością przechodził od
nieba afrykańskiego do nieba Niemiec lub
Anglii. Wiadomo że był naczelnikiem szkoły
kolorystów, zupełnie sprzeczał ze szkołą
idealistów na czele której stał Ingres, a nie-
poprawność jego rysunku była w istocie słabą.
Jednakże energia, ciepło i potęga dra-
matyczna jego obrazów, połączone z silnymi
efektami światła, zyskały mu wielu zwolenni-
ków, a wystawa wszystkich jego obrazów (w
1855 r.) przedstawiających niejako bieg jego
życia, lepiej była przyjęta od publiczności niż
którykolwiek z jego utworów pojedynczo.
P. Delacroix umieszczal w *Revue des Deux*
Mondes artykuły o Rafaelu, Michale o Anio-
le i t. p. napisane z powagą dziwnie odbijającą
od gwałtowności jego obrazów. Umieścił
także kilka artykułów w *Plutarque français*.
P. George Sand, wiele o nim udziela
szczegółów w *Histoire de la vie*. Ostatnią
ukńczoną jego pracą była *Medea*, ale w mniej-
szych rozmiarach niż pierwotny jego obraz.

— O znajdowaniu się tygrysów w Azji półno-
czno-wschodniej. Pisma niemieckie, podając
przed kilku miesiącami wiadomość o podró-
ży p. Gustawa Radde po Daurji, wspominały,
że w stronach tych znajdują się tygrysy. Jak-
kolwiek twierdzone następnie, że trudno iżby
zwierzę to mogło znajdować się tak daleko na
północno-wschodzie, pomimo to, fakt ten nie
ulega wątpliwości. Z tego powodu przytoczy-
my tu ciekawy ustęp z uwag zoologicznych
Artura Nordmanna nad krajem Amurskim,
zamieszczonych na stronie 348 tomu XXI
„Archiwum” Ermana (wyd. z r. 1862).

Tygrys (*Felis tigris*) napotykaną bywa dość
często nad południowym Amurem, tudzież nad
Sungarij i Ussuri, a niekiedy widziany bywał
nad północnym Amurem. Tak między innymi
opowiadali mi starzy gijakowie, że na jednej
z wysepki przy brzegach południowych morza
Ochockiego, porosłej karłowatą sosną
syberyjską, każdego lata ukazuje się tygrys,
i dla tego wyspa była wtedy starannie omija-
niana. Lud z nad Amuru przepędza tygrysy,
w obec których przejmują go strach i panice-
rę. W zimie 1857 r. mieszkanki jednej z wie-
siek nad rzeką Ussuri straciły wszystkie swo-
je psy, do jędzy używane, a to z powodu, iż
każdej nocy przychodził do nich tygrys, dla
uchronienia się od którego, wynosili mu sta-
le za wieś po dwa psy razem związane, które
tygrys w nocy zjadał. Nareszcie przestrasze-
ni mieszkanki chciały oddawać mu na pastwę
własne dzieci, lecz wyprowadził ich z kłopotu
pewien rosyjanin, który zastrzelił wypadko-
wym sposobem tygrysa. W ciągu ostatnich
lat, rosyjanie wyszłali w góry baurejskie
kilku tygrysów, sami nie wiedząc co to za
zwierzę. W 1860 r. w jesieni, trzech rosyjan,
z których jeden był uzbrojony w karabin nie-
bawity, lecz z bagnetem, drugi w strzelbę my-
śliwską, a trzeci w topór, poszli za krwawym
śludem, pozostawionym przez tygrysa, który
prorwał im konia, takowego uduśił i po-
włókł za sobą do lasu. Nowi ci memrodowie
odszukali tygrysa, któremu obecność ludzi
nie przeszkadzała bynajmniej pozerać konia;
naradom się, że człowiek ze strzelbą my-
śliwską wyszłeli do tygrysa, a dwaj drudzy,
jeden z bagnetem, a drugi z toporem, dokonają
reszty. Lecz strzał chybił, tygrys zaś nie
wzrucił nań uwagi, a tylko dał poznać swe
niezadowolnienie przez ryk przeraźliwy. Wte-
dy człowiek uzbrojony w topór odważył się
pojść sam na tygrysa i zadał mu silne cięcie
w kark, lecz został sam w oka mgnienia po-
walony na ziemię przez zwierza, który przy-
parł go przednimi łapami. Drugi człowiek
z bagnetem pospieszył na pomoc towarzyszo-
wi, lecz spotkał go takż sam co i tamtego
los; obaj zaczęli krzyżeć, wołając o pomoc, a
tygrys towarzyszył ich wołaniu strasliwym
rykiem, lecz mało obom ludziom szkodził. Na-
reszcie temu, który miał karabin z bagnetem,
udało się wydobyć rękę z bronią i przesyć
piers tygrysa, który wnet ducha wyzionął.
Trzej myśliwi zdjęli z tygrysa skórę, a gdy
następnie zapytano, jakim sposobem na-
trafili na tygrysa, zwykli byli powiadać, że
nie jest to zwierzę bardzo niebezpieczne, lecz
że ryk jego tak ich zastraszył, że dusza im
w pięty ucieka.

Głowa tygrysa, bez wielkiej sztuki z drze-
wa wyrzeźbiona, czczona jest przez niektó-

rych mieszkańców kraju amurskiego jako bo-
żek, a sam tygrys wspomniany jest często ze-
częcia w pieśniach szamanów. Panuje u tego
ludu przesąd, że człowiek chory, jeżeli spo-
tka w lesie tygrysa, być nie został przez nie-
mu pożartym, odciska niezwłocznie zdrowie.
Gijakowie powiadają, że tygrys ukazuje się
czasami na wyspie Sachalin.

Nad Amurem i nad Ussuri napotykaną by-
wa także, lecz rzadziej, inny rodzaj mniejsze-
go tygrysa (*Felis irbis*), mającego na skórze, nie
pregi, lecz centki.

Bank byłego wielkiego księstwa to-
skańskiego, ma się złać wkrótce z narodo-
wym bankiem włoskim, w celu utworzenia
jednej, wielkiej, narodowej instytucji kre-
dycyjnej. Wszelkie czynności banku narodo-
wego, w ostatnich czasach niesłychanie się roz-
wijały. Ruch kasowy, który w 1861 r. nie
przeosił 2,599 milionów fr., w 1862 r. pod-
niósł się do 3,335 milionów fr. Eskonta w
tymże czasie podniosły się z 303 milionów fr.
do 465 1/2 milionów fr. Bank ten posiada
obecnie 28 filij a zamierza jeszcze urządzić
nowe. Obieg biletów banku na okaziciela,
który w 1861 r. dochodził dziennie do 56
milionów fr., obecnie przenosi średnio 80
milionów fr. dziennie, chociaż ludność Włoch
południowych nie przywzyszczała się jeszcze
do używania pieniędzy papierowych. Summa
biletów bankowych przedstawianych do wy-
platy wynosiła 410 1/2 milionów fr.; stopa
eskonty utrzymywała się na 5 1/2%, a procent
od zaliczeń pomiędzy 5 1/2%, a 6%.

Jednym z ostatnich działań zmarłego
lorda Canninga, kiedy jeszcze był wice-kro-
lem w posiadłościach angielskich w Indiach
Wschodnich, było mianowanie pułkownika
Cunningham, znanego orientalisty, rządowym
archeologiem, z obowiązkiem zdawania, od
czasu do czasu, raportów dotyczących zacho-
wywania pomników hindusów, muzum, a
szczególniej budhistów, pomników rozproszo-
nych w całych Indiach południowych. Ponie-
waż artyści hindusowie rzadko usiłują utwo-
rzyć tak wielkie dzieła rzeźby, jak słon
kości naturalnej, a słon taki stojący nigdyś
u wejścia do twierdzy Gwalior był jedynym
znanym podobnym dziełem, p. Cunningham
zwraca obecnie szczególną uwagę na dwa po-
sągi słoni z czarnego kamienia i dwa posągi
ludzi z czerwonego kamienia, świeżo zna-
zione przy uprzątaniu gruzów pałacu w Del-
hi. Posągi te są potężne, lecz są jedynymi
pomnikami rzeźby hindusów. Przedstawiają
one dwóch hindusów siedzących w kucuki, z
ubraniem głowy jakie noszą naczelnicy w Ra-
put. Zapewnie zostały przeniesione do Del-
hi z Gwalioru. Tak Babar jak i Abul Fazi,
kronikarz z czasów Akbara, opisują posąg
słonia Gwaliorzkiego, którego po raz ostatni
widział jeden z angielskich podróżników za
panowania szacha Jehana. Odkryte przez
pułkownika Cunninghama pomniki, kiedy
zostaną dokładnie badane i opisane, rzuci-
nie małe światło na historię sztuki i starożytno-
ści indyjskiej.

WIADOMOŚCI LITERACKIE.

— Przed dwadziestu kilku laty, Heeren i
Ukert zaczęli wydawać dzieje powszechne,
do których historję Polski podjął się napisać
Dr. R. Ropell, profesor wrocławski. Pracy
tego ostatniego, pod tytułem *Geschichte Polens*,
wyszł w roku 1840 tom pierwszy, a mate-
riały do dalszych tomów tenże uczony przy-
spôsobil, a następnie, o ile nam wiadomo, od-
stał takowe Drowi J. Caro, naszemu współ-
ziomkowi, synowi rabina z Włocławka. Jak-
ko pracownik na polu dziejów, Dr. Caro dał
się poznać ze swego dzieła pod tytułem: *Das*
Interregnum Polens im Jahre 1587 (Gotha 1861,
in 8-vo), a obecnie wydał u Perthesa w Go-
tha drugi tom wyżej wzmiankowanych dziejów
Polski, obejmujący przeciąg czasu od 1300
do 1380 r.

— P. Eustachy Mihajłowicz wydał w
Wielkim Bezkereku, książkę serbską pod
tytułem: *Obrana jezika srpskoy od izopozic-
wanja i prostaczenja njevogog i kirilice*, przez
Wukowicia.

— Gimnazjum w Hradcu Henrykowym w
Czechach, wydało broszurę obejmującą roz-
prawę p. J. Skody, pod tytułem: *O jakosci*
dieje czeskoslawo-czeskiego, i sprawozdanie o sta-
nie tego gimnazjum za ubiegły rok szkolny,
przez rektora M. J. Rózyckę. Ze sprawo-
zdania tego okazuje się, że gimnazjum po-
mienione liczyło w zeszłym roku szkol-
nym 469 uczniów, a w tej liczbie 413 cze-
chów, 24 żydów, 22 Niemców i 10 innych na-
rodowości.

— *Gazeta Narodni Listy* domosi, że komisja
ziemska uchwałała na swem ostatnim posie-
dzeniu, zakupić bibliotekę po Szafarzyku za
sumę 20,000 zł. ren.

— Na posiedzeniu wydziału filologicznego
węgierskiej akademji nauk, odbytem 13-go
lipca, wice-przes baron J. Eötvös miał mo-
wę poświęconą pamięci zmarłego w r. 1858
znanego badacza języka węgierskiego, Anto-
niego Reguly. Następnie p. F. Toldy poka-
zywał znaleziony niedawno pomnik języka
starowęgierskiego, mogący pochodzić z epo-
ki mało co późniejszej niż znana mowa
pogrzebowa z czasów Św. Szczepana. Jest
to mały ustępek, wynoszący węgierskiego 70
wyrazów. Pomnik ten, wielce ciekawy z po-
wodu swej starożytności, znaleziony został
w bibliotece uniwersyteckiej królewskiej; jest
to urywek z rozmyślan nad niepokalanym
poczuciem Najświętszej Panny Marii; zda-
niem p. Toldy, pomnik ten pochodzi z dru-
giej połowy XII-go, a najpóźniej z pierwszej
połowy XIII-go wieku. Przy tej sposobno-
ści, p. Toldy odczytał obszerny traktat o
własnościach charakterystycznych staroży-
tności, średniego i nowego języka węgier-
skiego. Po odczytaniu tego wielce ciekawego
traktatu, sekretarz zakomunikował wnio-
sek komitetu do nowego wydania loiki
Michała Csereja, przyczem komitet wyru-
czył przekonanie, że należy upraszać p. Cy-
ryla Horwata o napisanie do tego dzieła
wstępu. Wniosek ten został przyjęty. W kon-
cu odczytano kilka listów, a w tej liczbie
list dziękczynny uczonemu francuzkiemu pana
Renaud, obranego członkiem węgierskiej
akademji nauk.

— Autor powieści *Combezon*, wydał teraz
w Paryżu nowe studjum obyczajowe, pod
tytułem *Julien de Saignac*, napisane z tem
talentem malarzskim i spozregawczym,
który zjednał tak szybki rozgłos poprzednie-
mu utworowi p. Fabre. Rzecz dzieje się po-
śród dzikich gór Seneńskich, mało dostę-
pnych i mało znanych, których mieszkańcy
długo zachowywali pierwotne obyczaje.

— W drugiej połowie zeszłego miesiąca
zmarł w Smirnie Aleksander Suto, najzna-
komitszy poeta nowogrecki. Zmarł on w szpi-
taln, gdyż nieznaną chorobą, wędrownie je-
go życie, było przyczyną jego ubóstwa. Po-
chodził ze znannej rodziny fanariotów tegoż
nazwiska, której liczni członkowie piastowali
w r. 1821 godność hospodarów księstw Nad-
dunajskich. Aleksander Suto urodził się na
początku b. wieku w Konstantynopolu; bio-
grafowie jego naczynają datę urodzenia poe-
ty to w 1802, to w 1806 r. Brandis w swych
Mittheilungen über Griechenland (III, str. 90),
utrzymuje, że był on starszym bratem Pana-
giatis'a Suto, także znakomitego poety; po-
dług innych zaś autorów, stosunek ten ma być
odwrotny. (Najstarszy brat poległ w 1821 r.
na początku wojny greków z Turkami, w bi-
twie pod Dragachan, na czele świętego legjo-
nu. Aleksander Suto, po ukończeniu nauk
w Paryżu, przybył w 1826 r. do Grecji, gdzie
napisał 5 satyr wymierzonych przeciw tym
z pomiędzy znakomitszych greków, którzy
zyl między sobą w niesnaskach i wojnie do-
mowej. W r. 1828 A. Suto wrócił do Fran-
cji, gdzie wydał swe dzieło: *Histoire de la ré-
volution grecque* (Paris 1829), nad którem za-
chwywał się Chateaubriand. Tamże wyszły
jego utwory: komedia *Ho asotos* (człowiek roz-
wiesz) i zbiór poematów lirycznych i komie-
cznych, pod tytułem: *Panorama tes Hellados*. —
Przybycie Króla Otona do Aten w r. 1833,
Aleksander Suto powitał natchnionym wiers-
zem, lecz w kilka lat potem przeszedł do o-
pozycji i wystąpił przeciw paowaniu domu
Wittelsbachów w Grecji głównie w wielkim
utworze poetycznym, pod tytułem *Ho perila-
nomenos* („Włóczęga”). W roku 1850 wyszły
pierwsze pieśni wielkiej przez niego napisanej
epopei, pod napisem: *He tourchomachos Hel-
las* („Hella waleczna z Turkami”). Oprócz
tego napisał on (w 1834) romans polityczno-
satyryczny *Ho Eksoristos* („Wygnaniec”), wy-
dawał czasopismo satyryczne *Waga helleńska*
(1836) i ogłosił drukiem znaczną liczbę ko-
medij i rozmaitych utworów poetycznych.
Przezwanego „Juwenalem greckim”. W ciągu
ostatnich dziesięciu lat, zrażony smutnym
stanem Grecji, A. Suto wiodł życie wędrow-
ne, pod względem literackim prawie bezpo-
dne.

— Dzieło Teodora Noldeke z Göttingi, pod
tytułem: *Leben Mahommed's*, wydane w Hano-
werze, zasługuje na uwagę jako wzór krótko-
kiego, lecz dokładnego zarazem obrobienia
nadzwyczaj bogatych materiałów naukowych,
dotyczących życia i działalności założyciela
islam. Dzieło to zyska zapewne rozległą
sferę czytelników, niż to miało dotąd miej-
sce co do prac orientalistów. Imię p. Teodora
Noldeke, autora uwieńczonej przez akade-
mie paryską pracy konkursowej, pod napisem:
Geschichte des Korans, służy rękojmą, że i no-
we jego dzieło, powyżej wzmiankowane, po-
przedzone zostało głębokimi studjami.

Spoleczny i domowy byt Serbów.

(Z Dzien. minist. oświaty narod.)

(Ciąg dalszy, patrz Nr. 180.)

Czarnogórze znajduje się pomiędzy Raguzą
(Dubrownikiem) a Bosnią, która je od po-
siadłości tureckich oddziela. Jest to kraj
gorzyszy, nieurodzajny. Przeszłość Czarno-
górza nie jest z dokładnością oznaczona; zaj-
muje ona, jak utrzymują, 50 mil kwadrato-
wych; liczbą mieszkańców około 200 tysięcy
wynosi, z tych 20 tysięcy stanowi wojsko.
Mały ten kraj, wytrzymawszy nierówną wal-
kę z Turkami i Austrjakami, pozostał nieza-
leżnym. Czarnogórcy nie mają ani stanów
uprzywilejowanych, ani hierarchji rządowej;
ziemia ich na 4 okręgi podzielona, przez 24
pokoleń albo rodzin jest zamieszkała; każda
rodzina ma starszyznę z prawem dziedzicz-
nem, lecz bez żadnego znaczenia urzędowego.
Posiadają też dziedzicznego chorążego, któ-
rego powinnością jest, na przypadek wojny,
występować przed wojskiem z ogromną cho-
ragiją; lecz wpływ jego, jako dowódcy jest
żaden. Na początku panowała w Czarnogó-
rzu serbska dynastia; następnie, z jej wyga-
śnięciem, władzą miejsce księcia zajął. U-
waża się on dotąd za głowę narodu, lecz za-
danie znaczenia politycznego nie posiada;
władza zwolęwa lud na wojnę i przejdzie
na zebraniu ludowem; lecz jako biskup, rzą-
dzi duchowieństwem i sprawami cerkwi za-
wiaduje. Kapłani czarnogórscy w niczem od
innych nie odróżniają się obywateli, ani w u-
braniu, ani w obyczajach, ani w sposobie ży-
cia. Czarnogórcy uzbrojeni są w szablę i
strzelbę, zapuszczają wasy, głowę gola. W
społeczeństwie tem, nie mającym władz po-
rządnie ustanowionych, utworzyły się jedna-
kie nawyknięcia i zwyczaje, spokojność oby-
wateli zabezpieczające. Zemsta u Czarnogó-
rców rozwijając się systematycznie, zamienia
się niejako w prawo. Jeżeli kto zabije sąsia-
da, rodzina zabitego ma za obowiązek ściga-
nia zabójcy, lub też kogobądź z jego pokre-
wnych; dla tego zaś, ażeby zemsta domości-
szą była, na ofiarę przeznaczają najznakom-
itego członka z rodziny zabójcy. W zemście
tej cała rodzina zabitego, całe pokolenie po-
winno brać udział; gdy zaś z jakiegobądź po-
wodu dopelnili zemsty niepodobna, sprawa
pieniędzy się zalać: główna ocena się
100 dukatów. Poliej w Czarnogórze nie ma,
lecz niektórzy z obywateli dobrowolnie peł-
nią obowiązki urzędników policyjnych, ści-
gają i za umówioną opłatą zł czynów (zło-
dziei) mają. Złodziej obowiązan jest zwró-
cić skradzioną rzecz, w przeciwnym razie u-
lega karze rozstrzelania. Niektórzy z władcy-
ków usilowali, chociaż bezskutecznie, porzą-
dną zaprowadzić administrację. Piotr II Pio-
trowicz ogłosił był prawa, zaprowadził sądy
dla rozstrzygnięcia sporów pomiędzy pokole-
niami, utworzył senat i policję. Na miejsce

posiedzeń senatu był wyznaczony wielki dom,
którego częścią przez stał się stał; senator
pobierał 200 franków pensji i pewną ilość
mąki. Na senatorów podług prawa, wszyscy
obywatele kolejno byli obierani; lecz to
wszystko upadło: organicznego sądownictwa
tak w kryminalnych jak cywilnych sprawach
dotąd w Czarnogórze nie wprowadzono. Naj-
lepszą rękojmą w zachowaniu pomiędzy mie-
szkańcami porządku, jest czystość ich oby-
czajów; są oni poczciwi, gościnni, jednomyślni.
Najgodniejszą wzmianki z pomiędzy
władcy jest Piotr Iszy Niegosz; uważa się
za świętego u Słowian; umarł. 1830. Imię
jego głośnie w Europie było; wielu z monar-
chów układy z nim prowadził. Ostatnie życia
jego chwile tego powodu godne są wzmianki,
że wierny obyczajów ludowych zarządy przedsta-
wiał. Władcy, zbliżając się śmierci przezu-
wając, zaprosił do siebie całą starszyznę naro-
du, (pora wtedy była zimna); kazał się za-
nieść do kuchni, w pokojach bowiem pieców
nie było; leżąc przy ognisku, starszyznę oto-
czony, oświadczył jej, że się ostatnia jego
chwila zbliża, zachęcał, aby zgodnie z sobą
zyl, wzbraniał wstępu do siebie cudzoziem-
com i wpływu się ich strzegł, wymagał nare-
szcie, ażeby przez pamięć na niego przez kil-
ka miesięcy wojennych zatargów zaniechał.
Starszyzna przyrzekała życzeniem jego zadość
uczynić; władcy nateczas, ogrzewszy się,
położył się w łóżko i skonał bez cierpienia, jak-
by zasnął. Złwoki jego w cerkwi pochowa-
no.

Mówimy tu głównie o Serbach; wszystko
to jednak, z małemi odmiannami, do wszyst-
kich Słowian południowych zastosować mo-
żna. Kroaci i Bułgarowie odłamem są pod
względem politycznym od Serbów; lecz w o-
byczajach, pojęciach i charakterze wiele
wspólne mają pomiędzy sobą; powód do tej
wspólności, oprócz religii i języka, leży głów-
nie w historycznych wspomnieniach, wspól-
nych dla wszystkich Słowian południowych,
oraz w przechowaniu pierwotnych przedhisto-
rycznych podań, dotyczących owej epoki, kie-
dy Słowianie nie byli jeszcze na plemiona po-
dzieleni. Wspomnienia historyczne i poda-
nia dochowały się w klechdach ludowych i
pieśniach, z których naród o dziejach swych
cierpie wiadomości i które dla tego mają
wzniosłe poetyczno-historyczne znaczenie.
Podamy tu kilka szczegółów o tej żyjącej
Serbów kronice; jest ona wysoko samodzielna
i pełną świeżości.

Klechdy słowiańskie tem się głównie od-
znaczają, że obejmują, jakieś już powie-
dziali, wspólne dla wszystkich Słowian po-
dania, przed ich podziałem na państwa. Na
wschodzie rodzaj ten literatury stał się sztuka-
m, na zachodzie znikł zupełnie; słowiańska
zaś klechda zachowała charakter pierwotnej,
narodowej poezji; panującym w niej żywiołem
jest fantastyczność; ani miejsce, ani czas opo-
wiadanych wypadków nie są ściśle określone;
osoby działające są to istoty nadprzyrodzone,
nieznane; zwierzęta w drzewa się zamieniają,
drzewa rozmawiają pomiędzy sobą; spoty-
kamy tu i ptaki potworne, i smoki, i olbrzy-
mie gady; człowiek rzadko się ukazuje na
scenie. Postacie osób działających są jakby
nie dorysowane, a cały obraz jakby nieuko-
ńczony. Wnosicby można, że w klechdach
przedpotopowe dochowały się podania, które
się w świecie rozszerzyły po rozejściu się na-
rodów azjatyckich; to jednak jest najwraż-
niejszem, że na każdym kroku spotykamy w nich
ślady pochodzenia Słowian i ich przesiedleń.
Mówi się naprzykład o zwierzętach Azji, które
Słowianie widzieć nie mogli, lecz które
pomimo to są w ich klechdach dokładnie opi-
sane; widąc ztąd, że wspomnienia te odnoszą
się do epoki, która ich przesiedlenie do Euro-
py poprzedziła. W podaniach tych napoty-
kają się opowiadania o jakiejś dalekiej, za
morzem, pod skwarem niebem leżącej kra-
inie, gdzie płyną rzeki życia i nieśmiertelno-
ści; bohaterowie słowiańscy udają się w po-
dróż po tę cudowną wodę, waleczą tam ze
smokami; często napotykać ją fenixa, strzeg-
czego zamków zaczarowanych. W niektórych
klechdach są podania podobne do mitologicz-
nych powieści Indian i innych narodów: roz-
bójnik pewny, dręczony będąc zgryzotami
sumienia, począł za zbrodnię swe żałować; u-
tkwiwszy w ziemi drewnianą łaskę, ukląkł
tuz przy niej; zraszana ciągle jego łzami, łaska
zakwitła drzewem z szerokoimi liśćmi, a
lecz pierw nim niebo przebaczyło zbrodniar-
zowi, pajaki zatkaly mu usta przezroczy-
stą pajęczyną, a pszczoły narobiły plastrów miodu
w jego uszach. W innem znów podaniu jest mo-
wa o potworze, który ściga uciekającą przed
nim kobietę, ażeby jej w wydaniu na świat
jakiejś tajemniczej istoty, stanąć na przeszk-
dzie. Myt podobny istnieje u Greków, lecz
w klechdach słowiańskich charakterystyczne
otaczają go szczegóły: seigną kobietą jest
młoda dziewczyna wiejska; za zbliżeniem się
potwora rzuca ona po za siebie naprzód wsta-
żkę, następnie chustkę, a w końcu warkocz;
wstażka jest w rękę zamienia, chustka w je-
zioro, warkocz lasem się staje; tym więc spo-
sobem ratuje się od potwora. Charakter myt-
ów tych, wielu plemionem wspólnych, świad-
czy o przedhistorycznej ich starożytności.
Następne, bliższe ku nam podania Słowian,
dochowały się w pieśniach. Pieśni stanowią
jedyny historyczny pomnik narodowego ich
życia. Nieszcześliwa bitwa kossowska tak
wielkie na wyobraźnię ludu sprawiła wraże-
nie, że większa część jego pieśni jest jej
wspomnieniem poświęcona. Hymny te, peł-
ne patriotycznego zapалу, na polu bitwy nie-
raz ułożone, z obozu przenoszące się do wsi,
tam się podług podań dochowały. Z postę-
pem czasu, wiejski kapłan albo nauczyciel
szkolki spisując je, dorabiał nutę, a tym spo-
sobem upowszechniły się pomiędzy ludem.
Podróżnik, przebywając gęste lasy Serbji,
nie raz w głębokich wąwozach spotyka grupy
młodzieńców i dziewcząt, które pieśni śpie-
wujące. Obejmują one całe dzieje Serbji, któ-
re lud po swojemu przerobił. Historyczne o-
soby są idealizowane: król Stefan, ojciec
przedstawiony jest jako wzór wielkości i mo-
cy. Król Jug, mało znany w dziejach, uka-
zuje się w pieśniach ludowych jako patryar-
cha, ojciec licznej rodziny. Łazarz, jest to
najdoskonalszy rycerz, prawdziwy bohater,
wzór wszystkich cnót chrześcijańskich. Co

do czystości obyczajów, pobożności i mocy,
jest to Gotfryd Bujiłowski; lecz jako prawy
Słowianin lubuje w uczciach, pieśniach i prze-
pęchu. Życie jego pełne jest cudowności, u-
rodzenie tajemnicą pokryte; mówią, że jest
synem królewskim i za papią służy w dworze.
Łazarz ożeniony jest z córką Jaga, który dla
tego przyjmuje go do swojej rodziny, iż w
przechowywaniu u niego jakichś ksiąg tam-
jemnych proroczo o nim się znajduje.
Łazarz zasłynął następnie jako męczennik
sprawy narodowej. O niewoli jego u Turków
nie prawie poetom serbskim nie jest wiado-
mo: wierzą oni, że zginął na polu bitwy, do-
kazawszy cudów waleczności. W języku
serbskim jest poemat, gdzie ożenienie Łaza-
rza z Milicą córką Jaga jest opisane; Koso-
wska bitwa również poetycznie, w oddziel-
nym, nadzwyczaj oryginalnym poemacie jest
opowiedziana. Słowiańscy owej epoki boha-
terowie podobni są do bohaterów Iliady i
Odyssei: pełni prostoty i zapalu; namiętni i po-
bożni; wojna dla nich jest wyższą nad wszy-
stko; meztwo pierwszą stanowi cnotę, lecz
zarazem lubują oni w przepęchu i blasku; do
gwałtu nie raz się uciekają, dzikimi jednak na-
zwani ich nie można. Wojna u nich nie jest, jak
u Amerykanów, polowaniem na ludzi; obe-
znani są z prawem narodowem, świecie przy-
sięgi dochowują, dotrzymują danego słowa.
Chrześcijaństwo złagodziło ich obyczaje: o-
szczędzają jeńców, nie pastwią się nad trupami
poległych nieprzyjaciół; kobieta w owych
czasach rzadko się ukazuje na widowni i ni-
gdy prawie roli politycznej nie odgrywa; w
jej obyczajach i przyzwyczajeniach daje się
postrzegać pewny wpływ wschodu. Kobie-
ta jest szanowaną jako towarzyszką życia,
ale matka dzieci; w całej poezji Serbskiej
nie ma przykładu tej pogardy dla kobiety,
jaką napotykaemy w poetycznych utworach
bardziej ukształconych i bardziej zepsutych
ludów.

(dalszy ciąg nastąpi).

TEATRA W WARSZAWIE.

Wielki Teatr. — Dziś we Wtorek, d. 18
Sierpnia, opera komiczna w 1-ym akcie, **Śpiewka**
pana Fortunata, odpiewana przez pp. **Kozieradz-
kiego**, **Stankiewiczównę**, **Kwiecińską**, **Filleborna**,
Grabowską, **Jankowską**, **Br. Rybicką**, **Boguszew-
ską**, **Miclińską**. — Opera komiczna w 1-ym akcie,
z francuzkiego: **Dobra noc panie Pantalón**, odpie-
wana przez pp. **Stolpę**, **Miclińską**, **Kwiecińską**,
Quattrinową, **Kozieradzkiego**, **Suchaczewskiego**,
Jędrzejewskiego, **Adlera**. — Balet, **Wesele w Ojco-
wie**, tańczony przez pp. **Marza**, **Konst. Turczynow-
icza**, **Rzewuskiego**, **Brandtów**, **Dylewską**, z 5-u
tańcami.

Cena miejsc.

	1. ub.	2. ub.	3. ub.	4. ub.
Loda 1-go piętra.....	4 50	3 50	2 50	1 50
Loda 2-go piętra.....	3 50	2 50	1 50	1 00
Loda 3-go piętra.....	2 50	1 50	1 00	50
Loda 4-go piętra.....	1 50	1 00	50	25
Amfiteatr 1-go piętra.....	1 00	50	25	12 1/2
Amfiteatr 2-go piętra.....	50	25	12 1/2	6 1/2
Amfiteatr 3-go piętra.....	25	12 1/2	6 1/2	3 1/2
Amfiteatr 4-go piętra.....	12 1/2	6 1/2	3 1/2	1 50

Zacznie się o godzinie 7

Wyjechali z Warszawy.

Generał Major Opperman do Iwangrodu.

W dniu wczoraj

